

SADALES SISTĒMAS OPERATORU DEKLARĀCIJA

SADALES TĪKLI: IEGULDĪJUMS EIROPAS ENERĢIJAS KUSTĪBĀ

IEVADS – PAR EIROPAS SAVIENĪBAS ELEKTROENERĢIJAS SADALES UZŅĒMĒJDARBĪBU

Sadales tīkli ir Eiropas elektroenerģijas sistēmas mugurkauls, kas veido 97% no visām elektropārvades līnijām Eiropā. Elektroenerģija pa tiem tiek piegādāta līdz gala patērētājiem: mājāsaimniecībām un uzņēmumiem. Eiropas 2400 elektroenerģijas sadales uzņēmumi nodarbina 240 000 darbinieku, nodrošinot uzticamu un kvalitatīvu apgādi aptuveni 260 miljoniem patērētāju. Elektroenerģijas sadales uzņēmējdarbība Eiropā ir ļoti daudzveidīga dažādās jomās – darbības teritoriju skaitā un platībā, pieslēgto klientu skaitā un veidā, tīkla īpašību ziņā, atjaunojamo energoresursu izplatībā, kā arī īpašumtiesību struktūrā.

KĀDI IR JAUNIE IZAIČINĀJUMI ELEKTROENERĢIJAS SADALES JOMĀ?

Eiropas Savienības klimata un enerģētikas politikas attiecībā uz atjaunojamo enerģiju, zemu oglekļa izmešu līmeni un energoefektivitāti vadīti, Eiropas sadales sistēmas operatori (SSO) ir apņēmušies veicināt mūsu ekonomikas dekarbonizāciju. Sadales tīklu attīstība ir galvenais nosacījums šo mērķu sasniegšanai un elektroenerģijas tirgu integrācijai.

Sadales tīkli tradicionāli tika radīti elektroenerģijas transportam vienā virzienā: no pārvades sistēmai pieslēgtajām ražotnēm uz lietotājiem tīkla gala punktu. Šim sistēmas veidam nebija nepieciešami plaši vadības un uzraudzības rīki.

Tomēr patērētāji arvien vairāk elektroenerģiju sāk ražot paši – ar saules paneļiem uz privāto namu jumtiem un rūpnieciskajos objektos integrētiem vēja ģeneratoriem. Kļūstot par „ražotājpaterētājiem”, tie jaunajā vērtību ķēdē pārvietojas no gala punkta uz centru.

Patiesi, Eiropas Savienības politika ir veicinājusi decentralizētas elektrības ražošanas, elektrisko transportlīdzekļu, enerģijas glabāšanas un elastīga pieprasījuma attīstību. Šī pārmaiņa ir devusi SSO iespēju pārvērtēt tradicionālās sistēmas darbības un pārdomāt to, kā vislabāk attīstīt un ekspluatēt Eiropas sadales tīklus ar skatu nākotnē. Pārmaiņas Eiropā ir negaidītie un ekstremālie laika apstākļi, kā piemēram plūdi un spēcīgi puteņi, kas uzliek papildu slodzi sistēmai un padara pievilcīgu inteligentāku procesu ieviešanu ar mērķi samazināt negatīvās sekas pārrāvumu rezultātā.

KĀDA IR SSO LOMA ENERĢIJAS SISTĒMAS IZMAIŅĀS?

Izmaiņas nenozīmē fundamentālu SSO lomas maiņu. Esošās Eiropas Savienības tiesību normas, kuru mērķis ir panākt tīkla operatoru neatkarību un šo normu īstenošanas uzraudzību, ko veic neatkarīgi nacionālie regulatori – nodrošina stabilu pamatu nākotnei.

Tomēr SSO būs nepieciešams plašāks rīku klāsts, lai pieveiktu decentralizētākas enerģētikas sistēmas, kurā kā elektroenerģijai, tā arī informācijai būs jāplūst abos virzienos, radītos izaicinājumus.

Jo īpaši SSO būs nepieciešams nevis vienkārši „ierakt zemē vadus”, bet gan aktīvi pārvaldīt un ekspluatēt viedāku energotīklu. Šī jaunā pieeja ietvers patērētāju un energotīkla elastīguma iespēju izmantošanu, lai atrisinātu tīkla ierobežojumus, optimizētu tīkla darbību un ieguldījumus tajā un rastu visefektīvāko pielietojumu jau esošajiem tīkla resursiem. Lai šādā patiesi aktīvā veidā pārvaldītu sistēmu, SSO ir jābūt tieši noteiktai piekļuvei to tīklos esošajam elastīguma potenciālam. Viedāks energotīkls nozīmēs arī viedo skaitītāju inovāciju ieviešanu un elektrotīkla automatizāciju, lai varētu ātri identificēt, izolēt un reizēm pat novērst problēmas tīklā attālināti, ļaujot turpināt stabilu energoapgādi apkārtējām teritorijām problēmu risināšanas laikā.

Visbeidzot – arī patērētājiem jāklūst aktīvākiem, taču, lai tas notiktu, tiem vispirms būs jāizprot viedo sistēmu sniegtās priekšrocības. SSO var sniegt ieguldījumu arī patērētāju informētībā, izvēršot personalizētu komunikāciju ar klientiem ar elektroapgādes tīklu saistītos jautājumos. Šai komunikācijai būs izšķiroša nozīme patērētājiem viedo skaitītāju uzstādīšanas kontekstā. Lai garantētu piegādātās elektroenerģijas kvalitāti, kā arī uzskaites precizitāti un veikšanu, SSO ir jāveic nepārprotamas saskarsmes funkcijas. Veicot šos jaunus uzdevumus, SSO turpinās darboties kā neitrāli tirgus koordinatori, radot vidi kvalitatīviem mazumtirdzniecības tirgus procesiem un nodrošinot visiem tirgus dalībniekiem neitrālu piekļuvi uzskaites datiem¹.

SSO kā neitrāli dalībnieki, kurus uzrauga neatkarīgi nacionālie regulatori, lielākajā daļā ES valstu ir vislabākajā pozīcijā, lai pārvaldītu detalizētus datus un nodrošinātu datu privātumu. Ja klienti nepārprotami uztvers SSO kā neitrālu un uzticamu trešo pusi, kas datus pārvalda drošā un pārskatāmā veidā, tad SSO varēs sekmēt dažādu un konkurētspējīgu piedāvājumu attīstību no piegādātājiem energopakalpojumu uzņēmumiem, apvienībām un citām inovatīvām pusēm.

KAS IR NEPIECIEŠAMS, LAI SSO BŪTU CENTRĀLĀ LOMA ELEKTROENERĢIJAS KUSTĪBĀ?

Eiropa nespēs sasniegt savus enerģijas un klimata mērķus bez būtiskiem ilgtermiņa ieguldījumiem sadales tīklos. Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem par 2011. gadu sadales tīkliem līdz 2020. gadam būs nepieciešamas investīcijas 400 miljardu *euro* apmērā, kas ir divas trešdaļas no kopējā ieguldījuma tīklos.

SSO kā regulētu uzņēmumu atlīdzība ir noteikta valsts līmenī. ***Tīkla regulējums būtu jāpārskata, lai stimulētu SSO veikt nepieciešamās efektīvās ilgtermiņa investīcijas, kas Eiropas iedzīvotājiem nodrošinās drošu, ilgtspējīgu un uzticamu elektrības apgādi.***

Nacionālajam regulējumam būtu jāaskar ar Eiropas Savienības politiku un jānodrošina:

- ilgtermiņa paredzamību;
- efektīvu atlīdzības shēmu, kas dod atbilstošu peļņu no kapitāla ieguldījuma, tajā skaitā izmaksu atgūšanu par viedo skaitītāju ieviešanu;
- inovācijas iespējas, nodrošinot, ka īstermiņa rentabilitātes mērķi nekavē inovāciju ilgtermiņā.

¹ Dalībvalstīs, kurās SSO atbild par par viedo uzskaiti - ar klienta piekrišanu

Pretstatā ierastajam uzņēmējdarbības modelim, kurā nepieciešamie ieguldījumi netiktu veikti, **viedo risinājumu** ieviešana palīdzēs tīkla izmaksas noturēt samērīgas ilgtermiņā. Elektroenerģijas tarifiem būs nepieciešams atspoguļot tīklu investīciju vajadzības.

Papildus atbalstošai politikai nacionālajā līmenī ir nepieciešamas arī **pētniecības un inovācijas finansēšanas** iespējas Eiropas Savienības līmenī, proti, demonstrēšanas projektiem un elektriskā transporta popularizēšanai.

Visbeidzot – mums ir nepieciešams nodrošināt, ka sadales lietotāju maksātie **tīkla tarifi ir godīgi un atspoguļo izmaksas**. Ir jāizvairās no situācijām, kurās viena tīkla lietotāju grupa sedz citas lietotāju grupas radītās izmaksas. Tarifi, kas vairāk balstīti jaudā, varētu stimulēt klientus reaģēt ar pieprasījumu un ļaut SSO gūt tiem pieļaujamus ieņēmumus.